

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Vår dato: 14.09.2019

Deres ref:

Vår ref: 19/02920-15

Besøksadresse:

Universitetsveien 25, Kristiansand

Direkte tlf: +47 38141018

Saksbehandler:

Anne Marie Sundberg

anne.m.sundberg@uia.no

UiAs innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning

Det vises til invitasjon til å komme med innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning.

Styret ved Universitetet i Agder fattet i møte 11. september d.å. følgende vedtak:

1. *Styret slutter seg til universitetsdirektørens forslag til hovedpunkter i innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning.*
2. *Rektor får fullmakt til å utforme endelig uttalelse til KD.*

UiAs innspill følger vedlagt.

Med vennlig hilsen

Seunn Smith-Tønnessen
Universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert.

Vedlegg: Innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning

Mottaker
Kunnskapsdepartementet

Kontaktperson

Adresse
Postboks 8119
Dep

Post
0032 Oslo

UiAs innspill til stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning

1. Hovedutfordringer som bør omtales i meldingen

Universitetet i Agder slutter seg i hovedsak til det utfordringsbildet som Kunnskapsdepartementet tegner i sitt brev av 10. april. Det understrekes imidlertid at utfordringene framstår svært ulikt i ulike studieprogram. Mens de rammeplanstyrte profesjonsstudiene direkte korresponderer med og utdanner til et yrke og det er et gjennomgripende samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet gjennom obligatorisk praksis, har ulike disiplinstudier, for eksempel innenfor humaniora, helt andre utfordringer når det gjelder å tydeliggjøre sin arbeidsrelevans. Arbeidsrelevans må forstås på en annen måte i slike studier enn i profesjonsstudiene. Mellom disse «ytterpunktene» tilbyr universiteter og høyskoler studier som i forskjellig grad ivaretar ønsker/forventninger/krav om arbeidsrelevans. De generaliserte påstandene i brevet om for eksempel lite bruk av studentaktive lærings- og vurderingsformer og lite fokus på innovasjon og entreprenørskap, må diskuteres med utgangspunkt i fagspesifikke krav og rammer. Hvordan ulike tematikk skal vektlegges i den enkelte utdanning vil alltid måtte være gjenstand for faglige vurderinger og beslutninger.

Det er UiAs vurdering at det bør utredes en form for grunnlagstenkning og/eller et kunnskapsgrunnlag for utviklingen mot en mer arbeidsrelevant høyere utdanning. I en slik grunnlagstenkning bør også dannelsesaspektet ses i sammenheng med ulike former for arbeidsrelevans i utdanningene. Generisk kompetanse er et vesentlig element i denne sammenheng.

UiA forutsetter at den kommende stortingsmeldingen diskuterer begrepet arbeidsrelevans og tydeliggjør et begrepsapparat som i neste omgang lar seg operasjonalisere ved institusjonene og i det enkelte program. Det må framkomme definisjoner på ulike aspekter ved arbeidsrelevans og ulike måter slik relevans kan oppnås. Praksis er kun ett av en rekke ulike virkemidler for økt arbeidsrelevans, og det er vesentlig at disse andre virkemidlene løftes fram og diskuteres. Vi viser forøvrig til noen problemstillinger som er omtalt under Myndighetsnivå og som vi mener bør drøftes overordnet i meldingen.

UiA understreker viktigheten av at ulike nasjonale prosesser ses i sammenheng. En kommende stortingsmelding om arbeidsrelevans i høyere utdanning må ses opp mot stortingsmeldingen om internasjonal mobilitet, kompetansereformen «Lære hele livet», NOU 2019:12 Lærekraftig utvikling – Livslang læring for omstilling og konkurranseevne og arbeidet med revisjon av UH-loven. Ulike nasjonale reformer gir sterke signaler om nye elementer som skal inngå i utdanninger på alle nivå i UH-sektoren. Dette skaper store utfordringer for institusjonene, i forhold til både økonomiske og faglige rammer.

Arbeidsrelevans – hva skal det omfatte?

Stortingsmeldingen må diskutere hva begrepet arbeidsrelevans skal bety og omfatte. Det finnes mange ulike forståelser av arbeidsrelevans. Begrepet kan brukes i ulike sammenhenger og med ulik betydning, og det kan sees fra ulike perspektiver: studentens, arbeidsgiverens, utdanningsinstitusjonens eller samfunnets perspektiv. Hvordan man definerer arbeidsrelevans og hvem som har definisjonsmakten, er viktig for å operasjonalisere det man måler. Samtidig vil UiA advare mot en potensiell utvikling der departementet definerer rigide måleparameter/indikatorer for hva arbeidsrelevans er og skal være. Etter vårt syn vil en slik utvikling kunne bli både avgrensende og på en uheldig måte styrende for hvordan institusjonene arbeider med dette temaet.

UiA understreker at ny kunnskap som utvikles gjennom UH-institusjonenes forskning må være et viktig utgangspunkt for å vurdere hva som anses arbeidsrelevant og hvordan arbeidslivet utvikler seg. Gjennom vår forskning utvikler vi ny kunnskap om «forskningsfronten». Dette er en type kunnskap som er viktig for å forstå et fags/en utdannings arbeidsrelevans. UH-institusjonene er gjennom sin forskning og sin produksjon av ny kunnskap en helt sentral premissleverandør for å definere arbeidsrelevans.

UiA mener at det må anlegges et bredt perspektiv på arbeidsrelevans, slik at dette omfatter mer enn ferdigheter og mestring av konkrete arbeidsmetoder, kunnskap om et spesifikt fags/fagområdes gjeldende praksis, rammevilkår og forhold til omgivelsene. Det må også omfatte kunnskap om fagets historie og plassering i forhold til andre fag/fagområder og politikk. I de mer disiplinorienterte studiene forstås arbeidsrelevans først og fremst som generelle ferdigheter, i tillegg til noen fagspesifikke ferdigheter og måter å jobbe på som studentene opparbeider seg gjennom studiene. I vid forstand kan det også bety en persons sysselsettingsevne, attraktivitet og personlige egenskaper. I et arbeidsmarked preget av endringer, vil evne til tilpasning og omstilling være sentral kompetanse. Også entreprenørielle evner er en viktig dimensjon av arbeidsrelevans i forhold til samfunnets behov for utvikling, innovasjon og nyskaping gjennom entreprenørskap og oppstart av nye virksomheter.

Arbeidsrelevant kunnskap og kompetanse omfatter også at studentene utvikler og oppøver en evne til

- å stille spørsmål ved vante forestillinger, tilvante arbeidsmetoder og vedtatte sannheter knyttet til fagområder eller organiseringen av arbeidet generelt
- nytenking, utprøving og feiling
- å se egen rolle i og ansvar for utviklingen av gode samarbeidsrelasjoner og kultur i egen organisasjon, eget fag osv.
- etisk refleksjon både knyttet til eget arbeid, egen rolle og bedriftens/arbeidsplassens rolle i en større sammenheng
- å se eget arbeid i en større kontekst, bl.a. arbeidsplassen, produksjonslinjen, bedriften/organisasjonen/samfunnet
- å samarbeide på tvers av fag, med ulike grupper internt og eksternt
- å kunne identifisere muligheter for etablering av egen virksomhet basert på kunnskap om fag og etterspørsel
- å vurdere egen kompetanse og se muligheter nå og for framtiden (karrierekompetanse)

I lys av diskusjonen om hva arbeidsrelevansbegrepet skal omfatte, bør man også vurdere kompetansebegrepet mer generelt. Kompetansebegrepet kan defineres ut fra nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, men må også ha et fokus framover på hva som i større grad vil etterspørres. Generelt sett vil en sterkere vektlegging av generisk kompetanse kunne bidra til mer arbeidsrelevant høyere utdanning. Dette er kompetanse som arbeidslivet betrakter som viktig for fremtiden. I årets kandidatundersøkelse ved UiA vil vi fokusere på denne type kompetanse hos kandidatene.

Praksis er ett sentralt virkemiddel for å oppnå økt arbeidsrelevans. Det er grunnleggende å sikre kvalitet i organisering og gjennomføring av praksis. Praksis er underlagt bestemmelser blant annet i studietilsynsforskriften, eksempelvis krav om avtale mellom institusjonen og praksisstedet. Med dette som utgangspunkt må både praksisbegrepet og kvalitetsbegrepet defineres nærmere. Det viser seg i ulike undersøkelser at det er krevende – både økonomisk og faglig – å få på plass et godt praksistilbud til studentene.

Arbeidsrelevans og nyttetenkning i disiplinstudier

Når det gjelder arbeidsrelevans og nyttetenkning i disiplinstudier, utførte UiA en intern undersøkelse blant noen instituttledere ved Fakultet for samfunnsvitenskap og Fakultet for humaniora og pedagogikk i 2017. Denne undersøkelsen viser at i en del fagmiljø, som tradisjonelt ikke har vært tett knyttet til praksisfeltet, kan arbeidsrelevans og nyttetenkning i studiene bidra til frustrasjon og en opplevelse av press og av føringer som kommer utenfra. Man kunne kanskje anta at mediedebatten og den politiske debatten om arbeidsrelevans i studiene ville prege diskusjoner i fagmiljøene, men på det tidspunkt da undersøkelsen ble gjennomført så det ut til at dette i liten grad var tilfelle i de mer tradisjonelle disiplinbaserte fagmiljøene. Dette er studier og fagområder som har stort potensial når det gjelder arbeidsrelevans, men som vi ser ved UiA også arbeider grundig og seriøst med disse problemstillingene.

Innenfor en del av disse fagområdene anses det som en utfordring å knytte kontakter med arbeids- og samfunnsliv. Meldingen bør derfor ta opp hvordan man kan skape gode møteplasser mellom UH-sektoren og andre deler av offentlig sektor og privat sektor. Den bør også tematisere hvordan UH-sektoren kan rekruttere medarbeidere med bred erfaring fra arbeids- og samfunnsliv. Institusjoner som hører til i relativt små regioner vil kunne oppleve begrenset tilgang på slike ressurser.

Innenfor disiplinlagene har forskningskompetanse tradisjonelt hatt høyere status enn yrkeserfaring. For å rekruttere flere undervisere med erfaring fra arbeidslivet må man i større grad vektlegge og verdsette praktisk kompetanse, og slik bedre balansere ulike typer kompetanse med tilhørende perspektiver i fagmiljøet.

UiA mener at stortingsmeldingen bør ha et spesielt fokus på studier der den direkte koblingen til arbeidslivet/spesielle yrker er svak og der man vil kunne oppleve forventningene om større/tydeligere arbeidsrelevans som en utfordring. Dette er studier og fagmiljøer som i denne sammenheng kan oppleve seg å være under press.

Forventningsavklaring – arbeidsliv og utdanningsinstitusjon

Det trengs en realistisk forventningsavklaring mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet og en økt forståelse for hva arbeidslivet kan forvente av nyutdannede kandidater. Akademikere og arbeidsgivere snakker ofte «forbi» hverandre når man snakker om arbeidsrelevans. Læring skjer i stor grad i arbeidslivet. En kandidat kan aldri bli 100 % skreddersydd for en gitt stilling. En viktig kompetanse som institusjonene må sikre at studentene får, er evnen til å tilegne seg ny kunnskap, både på arbeidsplassen og på egenhånd, og evnen til omstilling.

Hvem skal definere fremtidens behov? Fremtidens behov vil alltid være i endring, og prognosene for fremtidens arbeidsmarked slår ikke nødvendigvis til. Internasjonale politiske føringer, konflikter, avtaler og endrede konjunkturer påvirker arbeidsmarkedet i stor grad og er samtidig svært uforutsigbare faktorer. Arbeidsmarkedets behov er heller ikke alltid gitt, de kan skapes, også av selvstendige og innovative studenter/kandidater.

Er utdanningen arbeidsrelevant?

Man har de siste årene sett endringer i hvordan studenter ved en del (disiplin)studier selv oppfatter studienes arbeidsrelevans og hvordan arbeidslivet er langt mer opptatt av arbeidsrelevans og nyttetenkning knyttet til utdanningene enn tidligere. Studentene uttrykker oftere bekymring for om utdanningen de tar er relevant nok for arbeidslivet. UiA vil understreke at det er summen av utdanning, ferdigheter og personlige egenskaper som er avgjørende for hvorvidt kandidatene lykkes på arbeidsmarkedet, samtidig som en må forholde seg til et arbeidsmarked preget av konjunkturer og stadige endringer. Ved UiA har Fakultet for samfunnsvitenskap arbeidet målrettet med dette det siste året og utviklet egne

nettsider som skal være en ressurs for søkere, studenter, kandidater og for studieveiledere ved fakultetet: *Karriereveier for samfunnsvitere* (<https://www.uia.no/om-uia/karriereveier-for-samfunnsvitere>). Nettsidene viser også bredden i hva tidligere studenter jobber med i dag, mulighetene de ulike studiene kan gi i et jobbmarked og hvordan tidligere kandidater bruker kompetansen de har fått gjennom studiene i jobben de har.

Med henvisning til blant annet NOU 2016:7 Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn understrekes betydningen av karriereveiledning og tidlig bevisstgjøring om studieprogrammets innretning og egen kompetanse.

Store omstillinger – digitalisering, grønt skifte, migrasjon etc.

Hvordan de store omstillingene verden står overfor vil påvirke fremtidens arbeidsliv reiser spørsmål om hva som er arbeidsrelevans i fremtidens utdanning, og gjør det enda viktigere med tverrfaglig samarbeid om forskning og utdanning, der for eksempel naturvitenskapelige fag, tekniske fag og IT-fag kanskje i enda større grad trenger samfunnsvitenskapene/humaniora for å forstå konsekvensene av digitalisering, migrasjon og klimaendringer. Styrken ved disiplinutdanninger innenfor samfunnsvitenskap og humaniora er nettopp verktøyet kritisk tenkning og en bred tilnærming til samfunnsutfordringer, evnen til å se og forstå helheten. Når flere utdanninger blir mer spesialiserte og «smale», trenger vi også dem som kan tolke utviklingen, forstå prosesser og se nye muligheter, ikke minst for å lykkes med innovasjonsarbeid.

FNs bærekraftsmål bør i større grad ligge til grunn for det arbeidet som institusjonene gjør - innenfor både forskning og utdanning - for å bidra til å løse vår tids store utfordringer.

UiA vil også peke på at én av de største utfordringene samfunnet vil ha de kommende tiårene ikke er omtalt i departementets brev. Dette gjelder befolkningens helsetilstand generelt og alderssammensetning spesielt. En aldrende befolkning vil kreve omstilling i samfunnet som det i dag ikke er utviklet et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å gjennomføre. Dette er en utfordring som vil kreve betydelige ressurser og et godt samarbeid mellom UH-sektoren og arbeidslivet.

2. Samarbeid om høyere utdanning

UiA har vedtatt at det i løpet av hver styreperiode skal gjennomføres en strategisk porteføljegjennomgang. Universitetet og dets ulike enheter og fagmiljøer samarbeider strategisk med arbeidslivet om utvikling av studieporteføljen og det enkelte studieprogram. Vi møter våre samarbeidspartnere i ulike sammenhenger og på ulike nivå. Representanter fra arbeids- og samfunnsliv deltar i en rekke styreverv, råd og utvalg, de deltar i planlegging og utarbeidelse av nye studietilbud ved å være deltakere i arbeidsgrupper, arbeids- og samfunnsliv får uttale seg ved at institusjonen gjennomfører ulike typer undersøkelser i forkant av beslutninger om nye studieprogram og eksterne representanter deltar i evalueringer av eksisterende studieprogram. I tillegg til representasjon fra arbeids- og samfunnsliv i formelle organer, har enkelte fakultet i tillegg etablert Advisory Boards der arbeidslivet er tungt representert.

Universitetets kvalitetssystem for utdanning setter klare krav til deltakelse fra arbeids- og samfunnsliv når det gjelder utvikling av studieprogram. Det er imidlertid store forskjeller mellom ulike studieprogram og fagmiljøer når det gjelder hvor omfattende og tett slikt samarbeid er. Det vises til punkt 5 Eksempler der vi synliggjør velfungerende samarbeid. Forøvrig vil UiA trekke fram ordningen med offentlig sektor-ph.d. og nærings-ph.d. som former for utdanningsamarbeid mellom universitetet og arbeidslivet som fungerer bra. UiA

mener det er behov for å øke tilgjengelige midler fra NFR for å tilrettelegge for samarbeid mellom academia og arbeidslivet ved hjelp av økt antall offentlig sektor- og nærings-ph.d.

UiA mener at den enkelte institusjon må legge til rette for en rekke ulike arenaer for dialog og samskaping mellom institusjonen og arbeids- og samfunnsliv. Dette vil være tiltak for alt fra det enkelte program/fagmiljø til overordnede avtaler mellom institusjonen og aktuelle partnere. Alle institusjoner skal etablere Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA). Disse er innrettet på mange ulike måter, og et slikt råd på institusjonsnivå vil ikke nødvendigvis kunne gå inn i de enkelte studieprogram, men bidra med både nettverk og generelle metoder for en bedre arbeidstilknytning.

Det er viktig å innhente perspektiver fra arbeids- og samfunnslivet i arbeidet med utvikling av studieporteføljen og det enkelte studieprogram. Vi vil likevel understreke UH-institusjonenes autonomi når det gjelder å fastsette innholdet i studiene, herunder også å avgjøre hvordan arbeidsrelevansen best kan ivaretas i det enkelte program.

På bakgrunn av universitetets ambisjon om å tilby praksis i flere studier, har fagmiljøene i stor grad drevet oppsøkende virksomhet for å få på plass praksisplasser. Dette gjelder særlig utdanningsløp innenfor tradisjonelle disiplinfag, utdanninger som har liten eller ingen tradisjon for denne typen samarbeid. Vi ser at vi gradvis øker tilfanget av praksisplasser, og vi bygger ut tilbudet i stadig flere program. For institusjonen er det viktig å kommunisere til arbeidslivet gevinstene ved å ha studenter i praksis og/eller involvert i ulike typer oppgavesamarbeid, for slik å motivere arbeidslivet til å ta imot praksisstudenter og til samarbeid forøvrig. Dersom omfanget på studentpraksis skal økes vesentlig, må også UH-institusjonene kunne stille klare forventninger til arbeidslivet om å stille praksisplasser til disposisjon. Det gjelder både for profesjonsstudier og disiplinstudier.

UiA mener at UH-sektoren må være flinkere til å kommunisere hvilken gevinst arbeidslivet kan få ut av denne kontakten.

Viktigheten av å legge til rette for enklest mulig kommunikasjon omkring praksis understrekes. Det vises her blant annet til arbeidet ved OsloMet m.fl. om «Arbeidslivsportalen».

UiA har noe erfaring med å utvikle samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidsliv gjennom internasjonale programmer og samarbeidsarenaer. Lærerutdanningene ved UiA er partner i prosjektet *Initial Teacher Education Lab* (ITELab), som er et *EU-prosjekt*. Prosjektet er en såkalt kunnskapsallianse, med partnere fra seks forskjellige lærerutdanningsinstitusjoner i Europa og fem teknologibedrifter. Prosjektet er koordinert av European Schoolnet og er delfinansiert av Erasmus+ programmet. Målsettingen med prosjektet er å utvikle undervisningsmoduler og en MOOC, som skal bidra til at lærerstudenter får utvikle sin profesjonsfaglige digitale kompetanse gjennom utdanningen. I tillegg vil prosjektet komme med anbefalinger til hvilken digital kompetanse faglærere som underviser i lærerutdanning bør ha, samt etablere et europeisk forum for universiteter og teknologibedrifter.

Det er UiAs oppfatning at UH-sektoren i stor grad i dag tilbyr relevant informasjon til arbeidslivet om kandidatenes kompetanse. Imidlertid kan informasjonsarbeid alltid bli bedre, og kanskje bør UH-institusjonene i enda sterkere grad fokusere på å få ut god og tilpasset informasjon til potensielle arbeidsgivere.

Ved UiA framkommer læringsutbyttet i studieprogrammet på vitnemålet. Det er imidlertid en stor utfordring å få til gode læringsutbyttebeskrivelser som både gir et dekkende bilde av kandidatenes kompetanse og som også kommuniserer godt med arbeidslivet. Vi ser

eksempler på at læringsutbyttebeskrivelsene på programnivå kan bli for generelle, og kanskje er de også utformet i et språk som i mindre grad enn ønskelig gir mening for lesere utenfor UH-sektoren. Her har universitetet en jobb å gjøre også videre framover.

UiA vil poengtere at de hyppige skiftene i rammeplanene og retningslinjer for særlig lærerutdanningene, har medført at det er mer komplisert å formidle til arbeidslivet hva kandidatene har av kompetanse.

3. Samarbeid om studentenes læring

UiA stiller spørsmål om hvordan man kan jobbe mer helhetlig fra starten av og gjennomgående med arbeidslivet gjennom hele studiet. Australske universitet er kommet langt i tenkningen omkring arbeidsrelevans (employability), og her forsøker man å se på disiplinstudier i en bredere kontekst og også verdsette tverrfaglige studier. University of Melbourne har utviklet en tredelt tilnærming i utvikling av pensumet; personlig utvikling, medborgerskap (citizenship) og arbeidsrelevans (employability). Disse ses som en integrert del av fagområdet eller disiplinen man studerer. Modellen innebærer at man lærer om *employability* gjennom disiplinen man studerer og i større grad ser på læringsmål for studenten.

Det er mulig å se mange ulike tiltak som kan bidra til å bedre samarbeidet om studentenes læring, for eksempel

- tilrettelegge for gjensidige hospiteringsordninger for ansatte
- gjøre det enklere med delte stillinger
- bruk av gjesteforelesere/II-stillinger
- krav om relevant praksis fra arbeidslivet i utlysningstekster
- bachelor-/masteroppgaver i samarbeid med praksissted
- ulike prosjekter innenfor entreprenørskap
- styrking og mer bruk av alumninettverk
- fagdager/karrieredager knyttet til det enkelte studieprogram
- samarbeid gjennom studentforeninger/linjeforeninger
- studieløp der studentene jobber i deltidsstilling parallelt med studiene

For å sikre at studentene får god informasjon og veiledning om bruk av kompetansen de opparbeider seg i løpet av studiet, må man i omtalen av de ulike studier – i studieplaner, nettsider, osv. – tydeliggjøre hvilke karrieremuligheter man har. Det er viktig at slik informasjon er tydelig og realistisk. Det bør jobbes videre med utvikling av digitale plattformer som kan være en møteplass og bidra til god dialog mellom UH-institusjon, potensielle arbeidsgivere og studenter om ulike typer oppgaver, praksis og relevante jobber. UiA Kompetansetorget er ett eksempel på en slik digital møteplass.

Med begrensede ressurser på den enkelte UH-institusjon bør man sikre god karriereinformasjon og karrierelæring ved å se på muligheten for å utvikle en interaktiv nasjonal karriereplattform som betjenes på tvers i sektoren. Innhold i en slik tjeneste kan være ulike typer testverktøy, oppdatert karriereinformasjon knyttet til ulike tema/utfordringer, digital undervisning, muligheten for e-veiledning og så videre. Fordelen med en slik tjeneste vil være tilgjengelighet, rekkevidde og kapasitet – og deling av kompetanse i sektoren.

For ph.d.-kandidater har UiA i sin FoU-plan for 2017-2027 tatt initiativ til flere tiltak for å gi disse kandidatene bedre muligheter til karrierer innenfor andre deler av arbeidslivet enn akademia, og gjensidig kunnskapsutveksling mellom kandidatene og arbeidslivet. Eksempler

på slike tiltak er å gi ph.d.-kandidater tilbud om å utvikle seg og å få praksis i undervisning, prosjektutvikling, og samarbeid med næringslivet og offentlig sektor. Et annet tiltak er å gi ph.d.-kandidater anledning til å knytte nettverk mot arbeidslivet gjennom at representanter fra arbeidslivet er inkludert i forskningsgrupper, der det er mulig. UiA har også som mål å kommunisere tydelig hvilken kompetanse personer med doktorgrad har og hvordan de kan bidra i næringsliv og offentlig sektor.

UiA arbeider nå med å implementere tiltakene med håp om at dette kan styrke kontakten og kunnskapsdeling mellom ph.d.-kandidatene og arbeidslivet og åpne opp for karriereveier utenfor academia for ph.d.-kandidater som ønsker dette. I forlengelsen av dette vil UiA også vurdere behovet for å gjennomføre en egen kandidatundersøkelse for ph.d.-kandidater for å få mer kunnskap om hvor mange ph.d.-kandidater som går over til andre deler av arbeidslivet og hvem disse kandidatene er.

4. Myndighetsnivå

Kombinerte stillinger, det vil si at ansatte kan arbeide både ved UiA og ved en samarbeidende virksomhet, men kun ha en arbeidsgiver, anses å være en måte å sikre et tett og stabilt samarbeid mellom utdanningsinstitusjon og ansatte med spisskompetanse fra lokalt arbeidsliv. For å styrke muligheten for etablering av kombinerte stillinger, hvor ansatte i ekstern virksomhet har stilling ved en utdanningsinstitusjon, må det åpnes opp for å kunne foreta ansettelser uten ekstern utlysning. Dette vil gjelde dedikerte personer som har en spesiell kompetanse som kan være verdifull i undervisnings- eller forskningssammenheng. På denne måten kan universitetet få en tett og fast relasjon med praksisfeltet som sikrer det samarbeidet vi ønsker. Dette vil kreve en tilpasning blant annet i statsansattelovens betingelse om at alle faste stillinger skal lyses ut offentlig.

Samarbeidet mellom spesialisthelsetjenesten og UH-sektoren om utdanning av helsepersonell er i dag forankret i spesialisthelsetjenesteloven §§ 3-5, 3-8. Utdanning er i lov fastsatt som et særlig oppgaveområde (§ 3-8) og *«De regionale helseforetakene skal sørge for at behovet for undervisning og opplæring av helsefaglige elever, lærlinger, studenter, turnuskandidater og spesialister dekkes innen helseregionen»* (§ 3-5). Samarbeidet mellom kommunehelsetjenesten og UH-sektoren har ikke tilsvarende sterke forankringspunkt. Her heter det i helse- og omsorgstjenestelovens § 8-3 at kommunene «... plikter å medvirke ...». UiA mener samarbeidet med kommunesektoren om utdanning av helsepersonell ville blitt forbedret dersom dette ble lovfestet som et oppgaveområde på tilsvarende måte som for spesialisthelsetjenesten.

Det er behov for en forventningsavklaring mellom KD og andre departement omkring arbeidsrelevans i høyere utdanning.

Invitasjonen til høringsinnspillet understreker at eventuelle endringer skal gjennomføres innenfor dagens økonomiske rammer. UiA vil imidlertid påpeke at det allerede i dag er utfordrende å oppfylle de kravene som stilles til institusjonen. På denne bakgrunn vil vi mene at nye oppgaver som tillegges institusjonene må innebære økt finansiering. Vi vil understreke at det er både tidkrevende og kostnadskrevende å følge opp samarbeid med arbeidslivet på en god måte, ikke minst når det gjelder praksis i studiene. Det vil også måtte stilles strenge krav til kvalitetssikring av ulike typer praksis. I de rammeplanstyrte studiene gjennomføres det praksisbesøk. Dersom en slik ordning skal utvides til å gjelde all form for praksis vil det være svært krevende, men i en eller annen form helt nødvendig. Det må også sikres at

studenter ikke blir utsatt for mobbing eller uønsket seksuell oppmerksomhet ved å etablere etiske retningslinjer.

Med praksis i stadig flere studier blir det nødvendig å ta i bruk et større geografisk område for å kunne tilby praksisplasser. Dette kan medføre merutgifter for studentene, for eksempel til reise og opphold. Dette er utgifter institusjonene ikke vil kunne dekke. Det kan være aktuelt å vurdere forskrift om egenbetaling i denne sammenheng.

En annen aktuell problemstilling er hvorvidt studentenes skal kunne få lønn i praksis som inngår i et studieprogram, det vil si lønn i tillegg til studiepoeng.

UiA stiller spørsmål om man framover skal se for seg praksis som en rettighet for studentene. Vi kan vanskelig se at det er mulig/hensiktsmessig å gi alle studenter et slikt tilbud. Det vises også til at det for en rekke rammeplanstyrte utdanninger stilles krav om skikkethet. For studenter som har praksis der de kan komme i kontakt med barn, unge eller pasienter vil problematikk omkring krav om politiattest kunne komme opp. Tilsvarende bestemmelser må eventuelt vurderes i forhold til nye former for praksis. Problemstillinger som disse bør vurderes i stortingsmeldingen.

5. Eksempler

Mekatronikk

Et godt eksempel på samarbeid med arbeidslivet er oppbyggingen av fagområdet mekatronikk ved UiAs Fakultet for teknologi og realfag. Agder hadde på begynnelsen av 2000-tallet en sterk leverandørindustri til oljenæringen. Bedriftene var i sterk vekst og trengte ingeniører med gode mekatronikk-kunnskaper. Det ble etablert et bachelorstudium der de fleste studentene ble involvert i bedriftene på forskjellige måter, med vekt på oppgaveskriving sammen med/i de enkelte bedrifter. Parallelt ble det etablert en næringsklynge (i dag GCE NODE) som samlet bedriftene og koordinerte kommunikasjon om blant annet kunnskapsbehov. UiA deltok aktivt i klyngearbeidet, og i løpet av kort tid ble det bygget opp både en masterutdanning og en ph.d.-utdanning i mekatronikk med næringen som referansegruppe for studienes innhold og innretning. Et stort antall av studentene på disse programmene skriver sine oppgaver i nært samarbeid med bedriftene, flere av professorene og ansatte i bedriftene har ll-stilling hos hverandre og flere fakulteter er blitt inkludert (blant annet Handelshøyskolen med kompetanse på internasjonale relasjoner, kontraktsrett, m.m.). I 2015 ble UiA vertskap for et SFI innenfor Offshore Mekatronikk der nettopp disse bedriftene deltar som partnere og der bedriftene alene bidrar med om lag 50 mill. kroner til senteret. Flere av ph.d.-stillingene i senteret er besatt av tidligere ansatte i partnerbedriftene, og flere av bedriftene har som resultat av FoU-aktiviteten i senteret søkt om og fått innvilget eksterne prosjekter der UiA inngår som forskningspartner.

I 2017 åpnet Mechatronics Innovation Lab, et aksjeselskap under UiA, der utstyr stilles til disposisjon for bedrifter som vil teste ut produkter eller prosesser for nye innovative løsninger.

Samarbeid mellom Fakultet for kunstoffag og Kilden Teater og Konserthus

Kilden Teater og Konserthus i Kristiansand rommer Kristiansand Symfoniorkester, Kilden Teater, Kilden Opera, Kilden Kultur og Kilden Dialog og Digital. Kristiansand Symfoniorkester (KSO) har i en årrekke vært nærmeste regionale samarbeidspartner til de klassiske musikkutdanningene ved UiA. Samarbeidet innebærer egen avtale om bruk av lærerkrefter

blant orkesterets stemmeledere og konsertmester, mesterklasser med orkestersolister, tilstedeværelse for studenter under generalprøver og konserter, og studentdeltakelse under orkesterets kammermusikkserier. UiAs klassiske musikkstudenter vil framover også være representert i KSOs programarbeid. Samarbeidet mellom de klassiske studiene og KSO strekker seg tilbake til 2004 da ordninger om utøvende praksisplasser for masterstudenter første gang ble innført. Slike ordninger prolongeres videre i samarbeid om «orkesterakademi» og «ensemblesang» - som fordypninger i den utøvende masterutdanningen. Hvert år gjennomføres en stor symfonisk oppsetning med utvidet orkesterbesetning (over 100 musikere) der et flertall av UiAs klassiske studenter medvirker, og der det er tilrettelagt for framføring av symfonisk repertoar av største format. Samarbeidet med KSO styrker læringsutbyttene for studenter ved UiAs klassiske musikkutdanning, og bidrar til at studentene opplever relevant profesjonsnærhet gjennom studieprogram og utdanning.

For UiAs sangstudenter er det inngått et samarbeid med Kilden Opera som innebærer at studentene får praksisplasser, først og fremst som korister ved Kilden Opera sine oppsetninger. De beste sangerne får også praktisere i Kilden Vokalensemble.

UiA har i tillegg mulighet for å arrangere konserter og avvikle eksamener for masterstudenter i Kildens lokaler.

Internship i programmer ved Handelshøyskolen ved UiA

Handelshøyskolen ved UiA har siden 2015 tilbudt internship i fremvoksende markeder i Asia og Afrika gjennom emnet *Internship in Scandinavian Enterprises in High-Growth Economies*. Hvert år har 12-18 studenter fra masterprogrammet i økonomi og administrasjon fått mulighet til å ta en kombinasjon av studier og internship i India, Kina, Indonesia eller Tanzania, og fra høsten 2018 ble denne muligheten også tilbudt studenter fra masterprogrammet i industriell økonomi og teknologiledelse. Studentene tar emner på et av universitetene som UiA samarbeider med, og har i tillegg studiepoenggivende arbeid i en bedrift med tilknytning til Skandinavia.

Selskaper som Yara, Jotun, Ikea, Equinor, Kongsberg Maritime, DNV og Aker Solutions er med på internship i utlandet. Internshipene gir studentene verdifull erfaring og innsikt i de utfordringene som store, internasjonale selskaper jobber med på daglig basis. Studentenes oppgaver i bedriftene er relatert til markedsføring, finans, strategi og ledelse, samt til prosjektledelse og produksjonsoptimalisering.

For 2018 og 2019 delfinansieres praksisoppholdene ved hjelp av midler fra Diku gjennom programmet «InternAbroad». Tidligere deltakere mener de har hatt en unik opplevelse hvor de ikke bare har fått oppleve en annen kultur og et annet utdanningssystem, men også jobbet i anerkjente bedrifter med relevant og spennende arbeidsoppgaver.

Handelshøyskolen har utvidet muligheten for internship til også å omfatte norske bedrifter i Norge (gjennom emnet *Internship in Enterprises in Norway*). Dette tilbudet er også tilgjengelig for studenter som utveksler til Handelshøyskolen.

I Norge deltar bedrifter som MHWirth, Gard, NHO, 3B Fibreglass, Sparebanken Sør, Veidekke, Repstad Anlegg og GCE Node i internshipprogrammet. Her får norske og internasjonale studenter sette akademisk læring inn i et større perspektiv.

Disse to emnene forutsetter søknad med CV og motivasjonsbrev fra studentene, samt tett oppfølging underveis både mot student og bedrift/virksomhet. Dette er krevende emner, og det blir allokert betydelige ressurser for å sikre høy kvalitet på praksis for studenten, men

også for at arbeidslivet skal oppleve nytte av dette oppholdet.

«Humanister i praksis» og «Entreprenørskap for humanister»

Fakultet for humaniora og pedagogikk innførte emnene «Humanister i praksis» og «Entreprenørskap for humanister» i henholdsvis 2018 og 2019. Emnene tilbys i flere av fakultetets bachelorprogram som for eksempel i anvendt filosofi og i historie. For å ivareta og utvikle samarbeidet og kontakten med regionens arbeidsliv, samt praksiskomponenten i flere av fakultetets studieprogram, har fakultetet ansatt en egen praksisrådgiver.

«Humanister i praksis» inneholder en praksisperiode på tre uker. Praksispartnere velges ut etter relevans for studieprogrammene studentene tilhører. De blir kvalitetssikret gjennom besøk og gode dialoger der forventningsavklaringer står sentralt. Det blir utformet kontrakter som inngås mellom praksispartner, student og de relevante instituttene. Kontrakten klarlegger forventninger og forpliktelser til partene. Gjennom praksisperioden blir kvaliteten sikret ved at den enkelte student blir besøkt av faglærere og emneansvarlig. I etterkant av emnet blir alle praksispartnere invitert til en samling på UiA for å dele erfaringer og komme med forslag til forbedringer for neste år.

«Entreprenørskap for humanister» inneholder ikke praksis, men retter oppmerksomheten mot etablering av egen virksomhet, idé- og produktutvikling, forretningsplan, markedsforståelse, markedsføring, salg, budsjettering og finansiering.

Gjennom emnene «Humanister i praksis» og «Entreprenørskap for humanister» bevisstgjøres den enkelte på hva som er deres KOMPETANSE (både det de lærer hos oss og det de har med seg inn av tidligere erfaringer) på følgende områder:

- kunnskap
- ferdigheter
- personlige egenskaper og verdier

Det siste punktet tillegges særlig vekt. For å lykkes i arbeidslivet er det vesentlig

- å se seg selv gjennom andres øyne (hvordan virker jeg på andre)
- å observere hva slags kultur og ledelse som er på en arbeidsplass
- å trene på kommunikasjon og teamarbeid

Tilbakemeldingene fra studentene viser at de setter spesiell pris på å bli bevisst den menneskelige dimensjonen ved å arbeide. Emnene har bidratt til at studentene blir mer trygge på at kompetansen de opparbeider seg gjennom studiet, er etterspurt i arbeidslivet, og de får erfaringer fra arbeidsplasser de i utgangspunktet ikke var klar over hadde behov for humanistisk kompetanse.

6. Supplerende spørsmål om kvalitet og relevans i obligatorisk praksis for helse- og sosialfag og lærerutdanning

Helsefagutdanninger

UiA er av den oppfatning at samarbeidet med kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten er godt i regionen. Særlig er samarbeidet med spesialisthelsetjenesten godt organisert, jfr. kommentarer til punkt 4 ovenfor. UiA mener det

er behov for lovfesting for kommunesektoren om utdanning av helsepersonell på tilsvarende måte som for spesialisthelsetjenesten. Finansiering bør også ivaretas på tilsvarende måte.

UiA vil peke på følgende forhold som kjennetegner et velfungerende samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet, og hvordan disse bidrar til utvikling av utdanningene:

- aktører som er kjent med og forholder seg til det rettslige rammeverket for samarbeidet
- erkjennelse av at det er et felles ansvar, interesse og målsetting å utdanne helsepersonell
- avklarte ansvarsforhold
- konstruktiv, løsningsorientert dialog knyttet til faste møtepunkter

UiA mener at samarbeidsavtalene mellom institusjonen og tjenestene bidrar til økt kvalitet og relevans i praksis ettersom de rammer inn samarbeidet ved at de definerer rettigheter og plikter, fremdrift, ansvarsforhold mv.

Samarbeidsorganer bidrar til å skape gode rammer for blant annet praksisstudier, kombinerte stillinger, veilederkompetanse, FoU og tjenesteinnovasjon ettersom man gjennom dialog her kan luften utfordringer og drøfte mulige løsninger. Drøftingene kan være utgangspunkt for videre arbeid, for eksempel i form av konkrete prosjekter.

Når det gjelder de nye retningslinjer for helse- og sosialfagutdanninger vil vi vise til at arbeidet med å utvikle nye studieplaner på grunnlag av de nye retningslinjene på langt nær er ferdig. Det er derfor noe tidlig å peke på konsekvenser for gjennomføring av praksisstudiene.

Lærerutdanninger

UiA vil trekke fram følgende utfordringer for et gjensidig samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet:

- Hyppige skifter i rammeplanene og retningslinjene oppleves som krevende av alle parter og vanskeliggjør en evaluering av kvalitet.
- Manglende samarbeid på departementsnivå mellom høyere utdanning og grunnopplæring når det gjelder utvikling av lærerutdanningene.
- Å få til en kvalitativ god skolering av lærerutdannere i praksisfeltet.
 - bevisstgjøring av kompetanse p.t. og hva det er behov for i det videre
 - bevisstgjøring av kompetansen praksislærere har i profesjonskompetanse
- Å få til en skolering av lærerutdannere på campus i profesjonskompetanse
- De siste årene har vi fått prosjektmidler fra KD til å utføre prosjekter som vil bunne ut i faste «drifts -oppgaver». Det er stor usikkerhet rundt fast finansiering.
- All øremerkede midler har gått til grunnskolelærerutdanningene, men ikke til barnehagelærerutdanningene og 8-13 utdanningene.

Etablerte samarbeidsfora kan bidra som følger:

- tilføre mer økonomiske ressurser for å kunne sette i gang aktiviteter, som vi fikk for eksempel for å etablere LU-skolene
- gi oss mulighet i ressurser og tid for å kunne samskape om ideer som kan utvikle og styrke våre lærerutdanninger
- mer bruk av faste øremerkede midler til samskaping med praksisfeltet i alle lærerutdanningene

UiA mener at et velfungerende samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet kjennetegnes av:

- korte linjer og stabil dialog mellom de tre viktigste aktørene: praksisfeltet, praksisfeltets eier og universitet/høyskole
- interesse for de andres egenart og kompetanser
- gjensidig respekt for hverandres kompetanser
- felles ide om hva som er målet med samarbeidet og hvordan det bør ha fokus på å være en positiv spiral
- tid til reell dialog og reelt samarbeid